

4. Шевченко-Бітенська О.В. Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Одеса, 2015. 210 с.
5. Європейська конвенція про здійснення прав дітей 1996 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_135.
7. Recommendation No. R (91) 9 of the Committee of Ministers to Member States on Emergency Measures in Family Matters. URL: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=572365&SecMode=1&DocId=597904&Usage=2>
6. Мицик В.В. Правові механізми та процедури захисту прав людини у міжнародному праві. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 86 (Частина I), 2009. С. 121–128. 1
7. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_160.

Орешкова Аліна Федорівна
старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЦІАЛЬНИХ (ЮРИДИЧНИХ) ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Наша держава підтримує реалізацію прав і свобод внутрішньо переміщених осіб закріплюючи їх гарантії у нормативно-правових актах. Захист фундаментальних прав і свобод внутрішньо переміщених осіб є однією із основ формування національної безпеки України. Так, в умовах сьогодення набуло нагального значення питання щодо дослідження дієвої системи гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Зазначене обумовлюється тим, що основоположними принципами демократичної правової держави визнаються не лише закріплені у нормативно-правових актах права і свободи внутрішньо переміщених осіб, а й передбачена ефективна система гарантій їх захисту. Зважаючи на те, що існує значна кількість теорій, доктрин та ідей стосовно класифікації гарантій прав і свобод їх систематизацію здійснюють по-різному. В контексті нашого дослідження необхідним є виокремлення у системі гарантій прав і свобод саме спеціальних (юридичних) гарантій внутрішньо переміщених осіб.

Різні аспекти критеріїв класифікації та видів гарантій прав і свобод людини і громадянина, досліджували у своїх роботах такі науковці, як: М. Антонович, Ю. Барабаш, М. Баймуратов, М. Гуренко, О. Гончаренко, А. Колодій, І. Козинець, В. Кравченко, О. Кушніренко, С. Мороз, Є. Микитенко, А. Олійник, А. Колодій, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Речицький, Т. Слінько, В. Тацій, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький, В. Шаповал, Л. Шестак, Ю. Шемшученко та ін. Проте, не існує окремого комплексного дослідження щодо значення спеціальних (юридичних) гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Заслуговує на увагу позиція Є. Білозьорова, який гарантії прав і свобод особи за змістом і видами поділяє на загальні та спеціальні [1, с. 27].

Слід зауважити, що як загальносуспільні (загальносоціальні), так і спеціальні (юридичні) гарантії є взаємопов'язаними та діють у комплексі. Загальносуспільні (загальносоціальні) гарантії є підґрунтям для існування прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Проте, навіть за умов існування досконалої системи таких гарантій перш за все їх реалізація забезпечується ефективною організаційною діяльністю. Таким чином, зростає роль спеціальних (юридичних) гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, практична реалізація, охорона та захист загальносуспільних (загальносоціальних) гарантій забезпечується за допомогою спеціальних (юридичних) гарантій, які складаються з правових норм та інститутів.

Особливістю спеціальних (юридичних) гарантій є те, що вони забезпечують правомірність поведінки суб'єктів суспільних відносин будучи взаємопов'язаною системою умов та засобів. Порядок реалізації, здійснення, охорони, захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а у разі їх порушення – відновлення визначається за допомогою спеціальних (юридичних) гарантій.

В науковій літературі спеціальні (юридичні) гарантії прав і свобод особи поділяються на нормативно-правові та інституційні (організаційно-правові) [2, с. 8-9; 3, с. 199-204; 4, с. 261]. Нормативно-правові та інституційні (організаційно-правові) гарантії, у свою чергу

можна класифікувати як окремі види гарантій на додаткові підгрупи.

Залежно від форми об'єктивації нормативно-правові гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб поділяються на: конституційні та галузеві.

В. Погорілко конституційні гарантії визначив як вид правових гарантій, механізм забезпечення, дотримання, виконання, застосування і використання конституційних та інших норм права органами державної влади, місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами, іншими фізичними і юридичними особами [5, с. 554-555]. Маючи найвищу юридичну силу саме конституційні гарантії є основою для правових гарантій. У вузькому розумінні конституційними гарантіями є гарантії Конституції України, як нормативно-правового акту, а у широкому розумінні спрямовані на охорону прав і свобод в тому числі і внутрішньо переміщених осіб тощо. Ю. Тодика, В. Журавський зауважують, що конституційні гарантії є передбаченими Основним Законом засоби, методи і механізми, які забезпечують реалізацію певного інституту [6, с. 167].

Виходячи із зазначеного, серед нормативно-правових гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб найважливішою є Конституція України. Так, Основний Закон називають не лише гарантією стабільності прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а й умовою їх існування. Нормативно-правові гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб забезпечуються: по-перше, Конституцією України; по-друге, загалом системою законодавства.

Нормативно-правові гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб у залежності від змісту регулюючого впливу поділяються на: матеріальні та процесуальні гарантії. Матеріальні та процесуальні гарантії, як цілісна конструкція, представлені системою взаємопов'язаних норм, що знаходять своє об'єктивне відображення у національних та міжнародних нормативно-правових актах і договорах. До змісту матеріально-правової складової відносять права і свободи внутрішньо переміщених осіб, а процесуально-правової – форми та засоби спрямовані на реалізацію, охорону та захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Проте, матеріальні та процесуальні нормативно-правові гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб можуть визнаватися дієвою складовою системи гарантій тільки, якщо вони є логічно побудованою, цілеспрямованою та реальною сукупністю правових норм.

Що стосується наступної групи спеціальних (юридичних) гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, а саме організаційно-правових, то вони передбачені, як суспільно-політичні інституції діяльність яких спрямована на реалізацію, охорону і захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. На думку В. Фрицького, основними суб'єктами, які покликані забезпечити організаційно-правові гарантії, є: народ України; територіальні громади; органи державної влади і місцевого самоврядування, їх посадові й службові особи; політичні партії; громадянське суспільство і його інститути; громадяни України [4, с. 262]. Досліджуючи систему гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, в науковій літературі застосовується поняття «інституційний механізм», що є некоректним. Для позначення суб'єктів, які в контексті гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб діють спільно, доцільним є використання таких тотожних понять, як «організаційно-правова», «інституційно-правова» система. Досліджуючи критерії класифікації та види гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб доцільно використовувати поняття «організаційно-правові (інституційні) гарантії».

Відносно цілісна система організаційно-правових гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб закріплена в Конституції України. Взявши за основу вищенаведені положення до організаційно-правових (інституційних) гарантій уповноважених забезпечувати реалізацію, захист, охорону та відновлення порушених прав і свобод внутрішньо переміщених осіб слід віднести державу загалом, яка представлена, зокрема таких суб'єктів, як: законодавчі, виконавчі та судові органи державної влади; Президент України, його інституції; органи влади Автономної республіки Крим, омбудсмен та його представники; прокуратура та інші контрольно-наглядові органи; адвокатура; інститути громадянського суспільства тощо. Проте, нагальним завданням нашої держави повинно бути забезпечення координації у діяльності наведених організаційно-правових (інституційних) гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, що забезпечить їх ефективність в контексті досягнення єдиної мети.

Організаційно-правові (інституційні) гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб можна класифікувати за наступними критеріями: *залежно від ступеня поширення*: національні або внутрішньодержавні та міжнародні або інтернаціональні; *залежно від способу утворення*: державні та недержавні; *залежно від характеру діяльності*: загальної компетенції та спеціальної компетенції; *залежно від території на яку поширюється компетенція органів*: центральні та місцеві; *залежно від змісту їх діяльності*: контрольні, процедурні та

організаційно-технічні; залежно від функцій: політичні, соціально-економічні, культурні (духовні), ідеологічні; залежно від форми влади: парламентські, президентські, судові, управлінські, контрольні, прокурорські та місцеві.

В науковій літературі акцентується увага на нормативно-правовій складовій спеціальних (юридичних) гарантій та зазначається, що нагальною необхідністю є ефективна реалізація норм права в яких закріплені права і свободи внутрішньо переміщених осіб. Проте, без організаційно-правових (інституційних) гарантій неможливою є реалізація нормативно-правових гарантій. Організаційно-правовим (інституційним) гарантіям належить «проміжне» місце між фактичними і юридичними гарантіями. Співвідносячи нормативні та організаційні (інституційні) гарантії актуалізуються питання: по-перше, щодо переведення їх із статичного в динамічний стан; по-друге, щодо розгляду організаційних (інституційних) гарантій як різновиду спеціальних.

Наведені критерії класифікації та види гарантій прав і свобод можуть бути доповнені, що надасть змогу поглибити основні знання щодо різноманітності правової природи гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Отже, наразі законодавство у сфері гарантій прав і свобод внутрішньо переміщених осіб потребує вдосконалення, що обумовлено неналежною захищеністю прав і свобод досліджуваної категорії осіб. Основоположними принципами національної безпеки визнається не лише закріплення у нормативно-правових актах права і свободи, зокрема такої категорії осіб, як внутрішньо переміщені, а й передбачена дієва система гарантій їх захисту, яка виступає показником рівня цивілізованості досягнутого суспільством і державою. Зважаючи на те, що існує значна кількість теорій, доктрин та ідей стосовно класифікації гарантій прав і свобод систему гарантій утворює сукупність умов і засобів, які перебувають у нерозривному взаємозв'язку та взаємодії один з одним. Одним із першочергових обов'язків держави є поєднання умов і засобів таким чином, щоб вони дієво реалізовували, охороняли та захищали права і свободи внутрішньо переміщених осіб. Адже, внутрішньо переміщені особи не можуть повноцінно реалізувати свої права і свободи лише за наявності фактичних умов. Необхідними є юридичні засоби, які відповідатимуть сучасним потребам.

1. Білозьоров Є.В. Правові гарантії захисту прав і свобод людини в Україні: реалії та проблеми. *Адвокат*. 2009. № 8 (107). С. 26-30.

2. Волинка К.Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2000. 16 с.

3. Заворотченко Т.М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2002. 222 с.

4. Федоренко В.Л. Конституційне право України : підруч. / До 20-ї річниці Конституції України та 25-ї річниці незалежності України. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 615 с.

5. Погорілко, В.Ф. Гарантії конституційні [текст] // *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ: Укр. енцикл, 1998. Т. 1 : А-Г. 672 с.

6. Конституційне право України [текст] : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2002. 544 с.

Полєшко Ельвіра Павлівна
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ У МЕЖАХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

На сьогоднішній день питання правового захисту прав і свобод іноземців в Україні є досить актуальною проблематикою. За Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 4 лютого 1994 р. іноземцями визнаються особи, які належать до громадянства іноземних держав і не є громадянами України, та особи без громадянства – особи, які не належать до громадянства будь-якої держави (ст.1) [1].

Здійснення іноземцями своїх прав і свобод не повинно шкодити національним інтересам України, правам, свободам і законним інтересам її громадян та інших осіб, які проживають в Україні. Іноземці зобов'язані поважати традиції та звичаї українського народу, дотримуватись Конституції та законів України. Іноземці можуть у встановленому порядку